

37

KAZI SONUÇLARI TOPLANTISI 1. CİLT

T.C.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

T.C.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

37.
KAZI SONUÇLARI
TOPLANTISI
1. CİLT

11-15 MAYIS 2015
ERZURUM

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayın No: 3474-1
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayın No: 171-1

YAYINA HAZIRLAYAN
Dr. Adil ZME

11-15 Mayıs 2015 tarihlerinde gerçekleştirilen
37. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu,
Erzurum Atatürk niversitesi'nin katkılarıyla gerçekleştirilmiştir.

Kapak ve Uygulama
Yusuf KOŐAR

ISSN: 1017-7655

Kapak Fotođrafı: *Serdar AYBEK*
Metropolis, 2014 Yılı alışmaları

Not : Kazı raporları, dil ve yazım açısından Dr. Adil zme tarafından denetlenmiştir.
Yayımlanan yazıların içeriğinden yazarları sorumludur.

İsmail Aygl Ofset Matbaacılık San. Tic. Ltd. şti.
Tel: 0312 310 59 95
ANKARA-2016

YAYIN KURALLARI

Genel Müdürlüğümüzce her yıl düzenlenen “Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu’nda sunulan raporlar, bu yıl da kitap olarak basılacaktır. Gönderdiğiniz rapor metinlerinin aşağıda belirtilen kurallara uygun olarak gönderilmesi, kitabın zamanında basımı ve kaliteli bir yayın hazırlanması açısından önem taşımaktadır. Bildirilerin yazımında kitaptaki sayfa düzeni esas alınarak;

- * Yazıların A4 kağıda, 13.5x19 cm.lik bir alan içinde 10 punto ile, satır aralığı 10 punto olacak şekilde, tirelemeye dikkat edilerek, Times New Roman fontu ile 10 sayfa yazılması,
- * Başlığın 14 puntoda bold ve satır aralığı 14 punto olacak şekilde yazılması,
- * Metinde ana başlıkların büyük harflerle ve italik, alt başlıkların ise küçük harflerle ve italik olarak yazılması,
- * Dipnotların metnin altında ve metin içinde numaraları belirtilerek, 8 puntoda satır aralığı 8 punto olacak şekilde yazılması,
- * Dipnot ve kaynakçada (bibliyografya) kitap ve dergi isimlerinin italik yazılması,
- * Çizim ve resim toplamının 15 adetten fazla olmaması, fotoğrafların CD’ye JPG veya TIFF olarak kaydedilip gönderilmesi, gönderilen resimlerin çözünürlüğünün en az 300 pixel/inch olması,
- * Çizimlere (Çizim:.....), resimlere (Resim:.....), haritalara (Harita:.....) olarak alt yazı yazılması ve kesinlikle levha sisteminin kullanılmaması,
- * Bildirilere, bütün yazarların mutlaka isim, unvan ve yazışma adresinin yazılması,
- * Metin çıktısı ile birlikte metnin mutlaka CD’ye yüklenerek gönderilmesi gerekmektedir, CD’deki metin ile metnin çıktısı uyumlu olmalıdır. Aksi takdirde CD deki metin esas alınacaktır.

Yayınlanacak bildiri sayısının artması, kitapların zamanında basımını güçleştirdiğinden, bildirilerinizin sempozyum sırasında teslim edilmesi ya da en geç 1 Ağustos tarihine kadar, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Yayınlar Şubesi Müdürlüğü, 2. TBMM Ulus/ ANKARA adresine gönderilmesi gerekmektedir.

Yayın kurallarına uymayan ve geç gönderilen bildiriler kesinlikle yayınlanmayacaktır.

PUBLICATION INSTRUCTIONS

The papers presented in the International Symposium of Excavations, Surveys and Archaeometry will be published as before.

In order to complete a high-quality print in time, we kindly request you to send the paper texts in the format specified below:

1. Texts should be written in 10 pages on A4 paper, with Times New Roman and 10 type size within a space of 13.5x19 cm. Line spacing should be 10 points.
2. Heading should be written in bold with 14 typesize and with 14 points of line space. Main headings should be written with capitals, sub-headings with lower letters. Both types of headings should be written in italics.
3. Footnotes should be placed at the bottom of the pages, with their numbers indicated in the text. Footnote texts should be written with 8 type size and line space of 8 points.
4. Book and periodical titles in the footnotes and bibliography should be written in italics.
5. Total number of drawings and photos should not exceed 15. Photos should be either in JPG or TIFF format with at least 300 dpi solution and sent in a separate file.
6. Captions should be added to drawings (Drawing: .....), photos (Photo: .....) and maps (Map: .....). Plate system should not be used.
7. Authors must indicate their names, titles and contact information in their papers.
8. Digital text of the paper should be added to the print-out and both texts should be identical. Otherwise the digital version will be considered default.

As sudden accumulation of papers makes it difficult to complete printing in time, papers should either be submitted during the symposium or sent to the adress Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Yayınlar Şubesi Müdürlüğü, 2. TBMM Ulus / ANKARA until the 1st of August.

The papers that fail to comply with those instructions or that are sent after the deadline will not be published on no account.

İÇİNDEKİLER

Vecihi ÖZKAYA, Feridun S. ŞAHİN, Yılmaz S. ERDAL, Marion BENZ Körtik Tepe 2014 Kazısı.....	1
Philipp NIEWÖHNER, Christof BERNs, Reyhan ŞAHİN Milet 2014 Yılı Çalışmaları	23
Michael BLÖMER, Dilek ÇOBANOĞLU, Engelbert WINTER Doliche 2014	41
A. Tuba ÖKSE, Ahmet GÖRMÜŞ, Erkan ATAY, Nihat ERDOĞAN, Erdal ÜNAL İlisu Barajı İnşaat Sahası 2014 Kurtarma Kazısı.....	59
Turgut H. ZEYREK, Ali Nadir ZEYREK Kastabala Antik Kenti Kazıları-2014	73
Halime HÜRYILMAZ Gökçeada-Yenibademli Höyük 2014 Yılı Kazıları	83
Aytaç ÇOŞKUN 2014 Yılı Zerzevan Kalesi Kazısı (İlk Sezon)	101
Mehmet KARAOSMANOĞLU, Halim KORUCU, Mehmet Ali YILMAZ Altıntepe Urartu Kalesi 2014 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları	129
Gülsün UMURTAK, Refik DURU Hacılar Büyük Höyük Kazıları - 2014	147
Zafer DERİN, Tayfun CAYMAZ, Gülnur EROĞLU İzmir-Yeşilova Höyüğü 2014 Yılı Çalışmaları.....	159
Numan TUNA, Nadire ATICI, İlham SAKARYA, Elizabeth S. GREENE, Justin LEIDWANGER Burgaz (Palaia Knidos) 2014 Yılı Çalışmaları	175
Burçin ERDOĞU, Nejat YÜCEL Gökçeada Uğurlu-Zeytinlik 2014 Yılı Kazı Çalışmaları	195
Sevinç GÜNEL Çine-Tepecik 2014 Yılı Kazıları.....	201

Harun TAŞKIRAN, Kadriye ÖZÇELİK, M. Beray KÖSEM Eşref ERBİL, Yavuz AYDIN 2014 Yılı Suluin Mağarası Kazıları	215
Işın YALÇINKAYA, Harun TAŞKIRAN, Metin KARTAL, Kadriye ÖZÇELİK, Gizem KARTAL, Yavuz AYDIN, Murat KARAKOÇ, Betül FINDIK, Eşref ERBİL 2014 Yılı Karain Mağarası Kazıları	235
Hüseyin Sabri ALANYALI Side 2014 Yılı Kazı ve Araştırmaları.....	253
Nurettin ÖZTÜRK, Murat ÇEKİLMEZ, Berna KAVAZ, Gencay GÜLOĞLU, Abdülhadi DURUKAN, Mehmet Kayhan MURAT, Büşra TAKUNYACIOĞLU İsmail ÖZCİHAN, Osman AYDIN, Özgür MARANGOZ, Emrah ÖZDEMİR 2014 Yılı Myra-Andriake Antik Kenti Kazı Çalışmaları	277
Osman AYTEKİN Şaşıat (Satlel) Kalesi Kazı ve Restorasyon Çalışması 2014	291
Tevfik Emre ŞERİFOĞLU, Gregory MCMAHON, Sharon R. STEADMAN Çadır Höyük 2014 Sezonu.....	305
Hayat ERKANAL, Ayşegül AYKURT, Kadir BÜYÜKULUSOY İrfan TUĞCU, Rıza TUNCEL, Vasıf ŞAHOĞLU Liman Tepe 2014 Yılı Kara ve Sualtı Kazıları	323
Yılmaz AKKAN, Aslı SARAÇOĞLU 2014 Yılı Tralleis Kazı Çalışmaları	341
Rafet ÇAVUŞOĞLU, Bilcan GÖKCE, Erol USLU Van/Çavuştepe Kalesinde Arkeolojik Kazılar: 2014 Yılı.....	357
Şengül Dilek FUL, Murat TEKİN, Emine Saka AKIN Tekin SUSAM, Canan HANOĞLU Sebastopolis Antik Kenti 2014 Yılı Kazı Çalışmaları	379
Erksin GÜLEÇ, Mehmet SAĞIR, İsmail ÖZER, Ayşen AÇIKKOL YILDIRIM İsmail BAYKARA, Serkan ŞAHİN 2014 Yılı Üçağızlı Mağarası Kazısı	391
Taner KORKUT Tlos 2014 Kazı Etkinlikleri	399

Serap YAYLALI, Yılmaz AKKAN, Özlem TÜTÜNCÜLER, Emre ERDAN Çakırbeyli-Küçüktepe Höyük 2014 Yılı Kazı Çalışması.....	417
Nurettin KOÇHAN, Korkmaz MERAL, Ahmet Cuneydi HAS, Ahmet TERCANLIOĞLU Kyzikos 2014.....	433
Atilla ENGİN, Engin ÖZGEN, Olcay ZENGİN-KOŞAN, Filiz AY-ŞAFAK, Aydoğın BOZKURT Oylum Höyük 2014.....	445
C. Brian ROSE Gordion 2014.....	467
Celal ŞİMŞEK 2014 Yılında Laodikeia'da Yapılan Kazı ve Restorasyonlar.....	481
Erol ALTINSAPAN, Ali GERENGİ Karacahisar Kalesi 2014 Yılı Kazı Çalışmaları.....	509
M. SEYER und Mitarbeiter Limyra 2014.....	519
Göksel SAZCI Maydos Kilisetepe Höyüğü Kazısı 2014 Sezonu Çalışmaları.....	539
Aslı ÖZYAR, Elif ÜNLÜ, Türkan PİLAVCI, Çiğdem KÜLEKÇİOĞLU Serdar YALÇIN, Zachary SILVIA, Jacob STAVIS Tarsus-Gözlükule 2014 Yılı Kazısı.....	551
Bahadır DUMAN, H. Hüseyin BAYSAL Tripolis Ad Maeandrum 2014 Yılı Kazı, Onarım ve Koruma Çalışmaları.....	563
Ömer ÖZYİÇİT 2014 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları.....	585
Derya ŞAHİN, Mustafa ŞAHİN Myndos Kazısı - 2014.....	603

TLOS 2014 KAZI ETKİNLİKLERİ

Taner KORKUT*

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Akdeniz Üniversitesi desteğinde yürütülen Tlos Antik Kenti kazılarının 2014 yılı etabı 30 Haziran- 5 Eylül tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Çalışma programında bulunan Stadyum, Kronos Tapınağı, Bazilika ve Tiyatro alanlarındaki kazı çalışmalarına öncelik verilmiştir (Resim: 1). Bu esnada Kayseri Müzesi arkeologlarından Dilek Keçe bakanlık temsilciliği görevini layıkıyla yerine getirmiştir.

Kazı alanlarındaki faaliyetler Akdeniz Üniversitesi ile Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Arkeoloji Bölümü öğretim üyeleri, araştırma görevlileri ve öğrencileri kontrolünde yürütülmüştür. Satoshi Urano başkanlığında Rikyo Üniversitesi'nden gelen ekip bazilikada taş belgeleme, mimarî plan ve rölöve oluşturma çalışmaları yapmıştır. Bazilikanın zemininde tespit edilen mozaiklerin kazısı ve konservasyonu İtalya'dan gelen restoratörler Claudia Tadeschi ve Alessandra Costa ile ekip üyesi Aybüke Yılmazkaya desteğinde gerçekleştirilmiştir. Akdeniz Üniversitesi öğretim üyesi Zühal Kaynakçı Elinç bölgenin doğal ve kültürel peyzajına yönelik araştırmalara devam etmiştir. Dokuz Eylül Üniversitesi Eskiçağ Tarihi öğretim üyelerinden Recai Tekoğlu başkanlığındaki ekip epigrafi araştırmaları yürütmüştür. Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Fakültesi öğretim üyesi Mümtaz Çolak aktif olarak arazi çalışmalarına katılmamıştır. Ancak Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarını bölüm laboratuvarında çalışarak geçirmiş; burada Tlos Antik Kenti seramik örneklerinin laboratuvar incelemelerini tamamlayarak yapılan kimyasal analizlerin sonuçlarını yorumlamıştır.

Tlos Antik Kenti'nde yürütülen belgeleme çalışmaları 2014 yılı itibariyle yeni bir boyut kazanmıştır. Öncelikle yeni kazılan alanlardaki mimarî döşem

* Prof. Dr. Taner KORKUT, Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü 07058 Antalya/TÜRKİYE.

harita mühendisleri tarafından RTK CORS ve Total Station aletleri kullanılarak ölçülmüş; yeni veriler mevcut kent haritasına aktarılmıştır. Böylece Tlos Antik Kenti haritası 2014 yılı itibariyle aktüel hale getirilmiştir. Kartografya alanında gerçekleştirilen bu çalışmaları Ertürk Harita üstlenmiştir. Diğer yandan kazı çalışmalarının hassasiyet içerdiği alanlarda jeofizik uygulamaları yapılmış ve bu esnada ulaşılan anomali görüntüleri kazı çalışmalarının altlığında kullanılmıştır. 2014 yılı Tlos Antik Kenti jeofizik çalışmaları Geometrik Mühendislik tarafından gerçekleştirilmiştir. Bunlardan başka kentin anıtsal yapılarının restitüsyon, rekonstrüksiyon ve restorasyon projelerinin hazırlanması çalışmaları da yürütülmüştür. Bu bağlamda Tlos akropolü doğu surları ile Tlos tiyatrosu sahne binasında üç boyutlu lazer tarayıcı ile Karya Restorasyon tarafından yerinde tarama yapılmış; ofis çalışmalarıyla da restorasyon projeleri hazırlanmıştır.

2014 yılı kazı çalışmalarında ele geçen ve daha sonra Fethiye Müzesi'ne teslim edilen envanterlik eserlerin tamamı kazievinde değerlendirilmiş ve uzman restoratör tarafından konservasyon işlemleri tamamlanmıştır. Ayrıca kazıevi deposunda koruma altına alınan etüdlük değerdeki buluntular için de benzer çalışmalar yürütülmüştür. Kazı alanlarının kazı sonrası korunmasına yönelik önlemler de alınmıştır. Kazılar esnasında ortaya çıkan hafriyat antik kent sınırları dışına taşınmış, böylece kazı alanları temizlenerek gelecek kazı sezonu için hazır halde bırakılmıştır.

Kazı etkinlikleri için gerekli izinlerin verilmesi ve desteklerinden dolayı T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü ile Akdeniz Üniversitesi Rektörlüğüne ve çalışmalarda emeği geçen herkese gönülden teşekkür ediyorum.

I. STADYUM ALANI

Kudret SEZGİN

Tek taraflı oturma sıraları ve en üstte 8,5 m. genişliğindeki diazomadan oluşan Tlos stadyumu bu mimarî özelliğiyle bilinen stadyum yapıları içerisinde ayrı bir konuma sahiptir (Resim: 2). Akropolün doğu eteğindeki düzlüğe yönlendirilmiş stadyumun toplam dokuz oturma sırası ve en altta yer alan 85

cm. yüksekliğindeki parapet duvarı anakaya kütesinin tıraşlanması sonucu oluşturulmuştur. Meclis binasının doğu dış duvarında iki sıra halindeki hatlı yuvaları diazoma üzerine yerleştirilmiş stoa benzeri bir mimarî düzenlemenin habercisidir. Meclis binasının doğu duvarındaki kapıyla da bu alana girilmiştir. Kuzey-güney istikametinde düzenlenen stadyumun orijinal uzunluğu tam olarak bilinmemektedir. Oturma sıralarından sadece 148 m. uzunluğunda bir bölüm günümüze kadar ulaşmıştır. Stadyum düzlüğünün kullanımında da farklı evreler tespit edilmiştir. Düzlük alanda bulunan U formundaki sütunlu galeri, havuz ve çeşme düzenlemesi daha geç bir döneme tarihlenmektedir. Zamanla stadyum düzlüğünün orijinal zemini güney yönde çökmüş ve başlangıçta olmayan sütunlu galeri yeni oluşturulan teras duvarının üzerinden doğu-batı istikametinde uzatılarak ilave edilmiştir. Böylece stadyumunun güney yönde kalan yarısı kullanılamaz hale gelmiştir.

Stadyum alanındaki kazılar esnasında ulaşılan veriler sadece kent tarihi için değil tüm Likya Bölgesi geçmişinin aydınlatılması açısından da oldukça önemlidir. Stadyum düzlüğünde farklı noktalarda doğal kaya oluşumları ile birlikte kombine edilmiş mimarî yapı kalıntıları bulunmaktadır. Bu kalıntıların arasında çok sayıda seramik parçası ile çakmaktaşı ve obsidiyenden yapılmış el aletleri ele geçmiştir. Bunlardan başka taş balta, havan ve takı parçaları gibi küçük buluntular da tespit edilmiştir. Bahsi geçen buluntular Tlos Antik Kenti'nin Kalkolitik Dönem ve Tunç Çağı yerleşimi kalıntılarını oluşturmaktadır. Stadyum zemininde yapılan kazı ve araştırmalar esnasında Erken Demir Çağ ve Geometrik Dönem yerleşim katmanlarına da ulaşılmıştır. Stadyum düzlüğünde ele geçen arkeolojik buluntular Geometrik Dönem yerleşim alanının farklı seviyelerde Arkaik Çağ'da da kullanılmaya devam ettiğini göstermiştir (Resim: 3).

2014 yılı Stadyum alanı kazıları mevcut verilerin pekiştirilmesi amacıyla bir yandan erozyonla düzlüğe yığılan dolgunun kaldırılması diğer yandan da Tlos'un erken dönem yerleşim katmanlarının aydınlatılmasına yönelik organize edilmiştir. Öncelikle 2013 yılında tespit edilen Arkaik Dönem ait mimarî yapıların genel özellikleri ve kent yerleşim stratigrafisinin anlaşılmasına yönelik yatay genişleme ve dikey sondaj çalışmaları yürütülmüştür. Bu çalışmalar esnasında stadyum düzlüğünün hemen altında en geç Arkaik

Dönem'le başlayan ve giderek erken dönemlere doğru ilerleyen farklı işlevlerde mimarî kalıntılar tespit edilirken, aynı zamanda derin sondajlarla kent tarihinin Arkaik, Geometrik ve hatta Tunç Çağı içlerine kadar geri gittiğini gösteren arkeolojik materyaller de ele geçmiştir (Resim: 4).

II. KRONOS TAPINAĞI

Çilem UYGUN

Bugüne kadar Anadolu'da Kronos'a adanmış başka bir tapınak bilinmemektedir. Dolayısıyla agora düzlüğünün hemen güneyindeki tapınak kalıntısı ayrı bir önem taşımaktadır (Resim: 5). Bu bilinçle 2009 yılından itibaren Kronos Tapınağı alanında çalışmalara ağırlık verilmiştir.

2014 yılı çalışmaları tapınağın temel seviyesi ve önündeki mimarî düzenlemeyi anlayabilmek adına basamaklarla yükseltilen giriş bölümünde yoğunlaşmıştır (Resim: 6). Kazılar tapınağa bitişik olarak inşa edilmiş apsidal planlı geç dönem yapısının kuzey duvarına kadar devam etmiştir. Seramik malzemenin yoğunlukta olduğu dolgunun alınmasıyla tapınağın batı ante ucuna doğru uzanan duvar örgüsünün doğu yönde sınırladığı bir mimarî düzenlemeyle karşılaşmıştır. Moloz taş ve harç kullanılarak örülmüş duvar içerisinde devşirme yazıtlı blok parçaları da tespit edilmiştir. Tapınağın hemen önündeki bu duvar örgülerinin kapattığı alan içinde çamur harcıyla örülen basit bir ocak açığa çıkartılmıştır. Apsidal yapı duvarlarının dış yüzünde kısmen korunmuş sıva kalıntıları mekânın orjinalde bir üst örtüye sahip olduğuna işaret etmektedir. Malzemenin niteliği ve duvar örgüsü tekniğinden buradaki mimarî düzenleme apsidal yapıdan daha geç bir evreye, olasılıkla 11-13. yüzyıl aralığına tarihlenir. Bu tarihleme boyalı Bizans seramik buluntuları ile desteklenmektedir. Tapınak girişinin hemen önündeki dolguda ele geçen ve üzerinde Aziz Stephanos ile 12 havarinin betimlendiği ampulla kalıbı ve üretim atığı diğer seramik parçalarından bu dolgunun bir seramik atölyesine ait atık malzemeleri içerdiği anlaşılır.

Tapınağın girişinde temel seviyesine kadar inilmiş ve cephenin, podyumun oturduğu platformla birlikte orijinal yürüme seviyesinden itibaren 8 basamakla yükseltildiği tespit edilmiştir. Platformun altındaki mimarî dü-

zenlemenin belirlenmesi amacıyla daha derine inildiğinde, kaba taş işçiliği gösteren temel blokları ve taş yongaları arasında az sayıda seramik buluntu belgelenmiştir. Geç Hellenistik Döneme tarihlenen bu seramikler yapının ilk evresinin Erken Roma Dönemi'ne ait olabileceği görüşünü desteklemektedir. Diğer yandan tapınağın doğu postamentinin bitiminde açığa çıkartılan kuzey-güney doğrultulu künk sırasının 2013 yılı kazı sezonunda belgelenen ve gövdesinin alt kısmı hala orijinal konumunda duran *pithos*la ilişkili olduğu görülmüştür. Künklerin bağlantı yerlerindeki ince kireç sıva izlerinden de anlaşıldığı üzere temiz su için kullanılan bu düzenleme tapınağın doğu ve kuzey yönlerindeki Orta Çağ yerleşim evresinde atölye kompleksine yönelik planlanmıştır.

III. KENT BAZİLİKASI

Satoshi URANO
Yukinori FUKATSU
Tijen YÜCEL

İlk evresinin Erken Bizans Dönemi'nde inşa edildiği bilinen kent bazilikası mimarî bakımdan dönemin haç formlu bazilikalarını anımsatmaktadır. Üç sahnılı olan yapının apsis kısmı doğuya bakmaktadır; ana girişleri ise batı yöndedir. Mimarî yapı farklılıklarından ve arkeolojik buluntulardan yapının iç mekânında ilerleyen dönemlerde bazı değişikliklere gidildiği ve özellikle yan sahnuların kendi içinde bölümlere ayrıldığı görülür.

2014 yılı bazilika çalışmaları 3 farklı alanda gerçekleştirilmiştir. İlk olarak 2013 yılı kazı sezonunda tespit edilen ve güney transepteki 7 numaralı mekânda bulunan mezar yapısının kazısı tamamlanmıştır (Resim: 7). Yürüme zeminine oturtulan mezar düzenlemesi tuğla duvar örgülü olup dikdörtgen plana sahiptir. Mezar, kuzey-güney doğrultulu 30 cm. genişliğinde tuğla duvarla 192x68 cm. ve 192x63 cm. ölçülerinde iki bölüme ayrılmıştır. Mezar yapısının üzerindeki dolgunun alınmasıyla tessera mozaikleri ile kaplı zemine ulaşılmıştır. Genelde geometrik motiflerin görüldüğü mozaik döşem, doğudaki kısımda daha iyi korunmuştur. Batı yöndeki mozaığın az bir kısmının korunduğu, diğer kısımların ise tamirat aşamasında sıvayla kaplandığı tespit

edilmiştir. Çalışmalar esnasında bu alanda herhangi bir gömüye rastlanılmamıştır.

İkinci çalışma alanını apsisin önündeki kısım oluşturmuştur (Resim: 8). Öncelikli olarak buradaki kiremit, moloz ve topraktan oluşan dolgu temizlenmiştir. Zemine ulaşıldığında alanın opus sectile tekniğindeki mozaikle kaplı olduğu ve bazı yerlerde ise devşirme blokların kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu alanın temizlenmesi esnasında ziboryuma ait kalıntılara da rastlanılmıştır. Ziboryumun özellikle doğu yönündeki iki sütun altlığı korunmuştur. Daha sonra kazı çalışmaları orta sahına doğru ilerletilmiştir. Bu esnada öncelikle templon stylobatındaki mozaik zeminin durumunun tespitine yönelik kazılar yapılmıştır. Bu alanda da benzer şekilde tesera mozaik döşemine ulaşılmıştır. Ancak bu mozaiklerin altar çevresindeki mozaiklere oranla daha iyi durumda olduğu görülmüştür (Resim: 9).

Bazilikada yürütülen kazı çalışmalarının son aşamasında, yapının güney dış duvarına bitişik inşa edilmiş şapel yapısı temizlenmiştir (Resim: 10). Dikdörtgen bir plan gösteren şapel tek sahundan oluşmaktadır. Orta kısmına yakın bir noktadan duvar örgüsüyle iki odaya ayrılmış şapelin girişi batı yönedir. Apsisin önünde kuzey-güney yönlü düzenlenen bir duvarla naos bölümü ikiye ayrılmıştır. Şapelin batı yönüne doğru yapılan kazılarda ise yan yana konumlanan ortak duvarlı iki farklı mekân daha tespit edilmiştir. Doğu bölümde kalan mekâna bir kapı ile şapelden geçiş sağlanmışken, batıda kalan kısmın bir bölümü patika yolun altında kalmıştır.

IV. TİYATRO

Bilsen ÖZDEMİR

2007 yılından itibaren Tlos tiyatrosunda sürdürülen çalışmaların büyük bir bölümü sahne binasının kazı ve belgelenmesine odaklanmıştır. İlk kez 2012 yılında I. cavea ve orkestra düzlüğü üzerinde de çalışmalara başlanılmış ve 2013 kazı sezonu sonunda söz konusu alanlarda yıkık vaziyetteki yapı bloklarının kaldırılması işlemi tamamlanmıştır. 2014 yılı çalışmaları kapsamında ise orkestranın üzerinde bulunan dolgunun proskene seviyesine kadar temizlenilmesi planlanmıştır.

Orkestranın kuzey ve güney yönlerinde kayma riski bulunan parapet duvarı ve oturma sıralarının önündeki toprak dolguyu korumak suretiyle çalışmalarına iki farklı alanda başlanılmıştır (Resim: 11). Bu esnada 60 cm. yüksekliğinde, üstte küçük taş parçaları ve yongalardan oluşan bir katman ile onun hemen altında olasılıkla erozyon sonucunda oluşmuş kil ve çakıllı bir toprak dolgu katmanıyla karşılaşmıştır. Üst seviyedeki dolgu içerisinde az sayıda Roma Dönemi'ne tarihlenen seramikler ile kırık mimarî blok parçaları ele geçmiştir. Toprak dolgunun kaldırılması ardından hem caveayı sınırlayan parapet duvarı hem de orkestra düzlüğünün mimarî döşemi hakkında önemli sonuçlara ulaşılmıştır. Orkestranın merkezinde yuvarlak formda bir blok; bunun yan ve arkasında izlenebilen, birbirine paralel konumlandırılmış dört sıra bloktan oluşan bir mimarî düzenleme ile karşılaşmıştır. Ölçüleri 50 ile 75 cm. arasında değişkenlik gösteren bu blokların her birinin üzerinde olasılıkla ahşap taşıyıcıların oturtulduğu yuvalar bulunmaktadır. Bahsi geçen bu mimarî düzenlemenin işlevi henüz aydınlanmış değildir.

Orkestranın temizlenmesi ardından mimarî düzenlemesi incelenen diğer bir alanı parapet duvarı oluşturmaktadır (Resim: 12). Parapet duvarında başka anıtsal yapılardan taşınmış mimarî bütünlük gösteren devşirme bloklar kullanılmıştır. Duvarın hemen altında ise orkestra zemini ya da podyum bloğu olarak tanımlanabilecek bir düzenlemenin varlığı da belgelenmiştir. Parapet duvarının üst sırasında yer alan devşirme blokların düzensizliğine karşın alttaki düzgün zemin ve duvarın nitelikli işçiliği bu alanın üstteki bloklar gibi bir geç dönem uyarlaması değil, tiyatronun orijinal yapısıyla bağlantılı olduğuna işaret etmektedir.

Bunlardan başka orkestra zemini ve olası alt seviyedeki mimarî düzenlemeyi anlama amacıyla bir sondaj da yapılmıştır. Orkestranın tam merkezinde açılan sondajda -100 cm. seviyesine kadar inilmiştir. 0/-50 cm. seviyeleri arasında kumlu çakıllı toprak dolgu içerisinde az sayıda Hellenistik Döneme tarihlenen seramik parçaları ele geçmiştir. -50 cm. seviyesinden itibaren yerel kil katmanından oluşan dolguda ise herhangi bir buluntuya rastlanılmamıştır. En alt seviyede su kaynağına rastlanması nedeniyle sondaj durdurulmuştur. Orkestranın mevcut zemininin ya da -50 seviyesinde ulaşılan zeminin orijinal olup olmadığı kuşkuludur. Gelecek kazı sezonunda caveadan

orkestraya uzanan merdivenler ile proskene kapı eşikleri önünde yapılması planlanan yeni sondaçlar orkestranın orijinal zemin seviyesi hakkında daha ayrıntılı bilgiler sunacaktır. Ancak parapet duvarı zeminin hemen altındaki tabakadan ele geçen ve Hellenistik Döneme tarihlenen seramikler tiyatronun erken dönem kullanımı hakkında bilgi sunması açısından önemlidir.

V. SERAMİK ANALİZLERİNİN DEĞERLENDİRMESİ

Mümtaz ÇOLAK

Gül İŞİN

Tlos kent merkezi ve çevresinden seçilen toplam 79 adet seramik parçasının ancak 68 tanesi üzerinde analiz çalışması yapılabilmektedir. Diğer yandan seramik yapımı için uygun kayac alanların bulunduğu noktalardan alınan 5 adet kil örneği de 950 derecede pişirildikten sonra seçilen seramik örnekleriyle aynı analizlere tabi tutulmuş ve seramik numunelerinin kil özellikleri ile pişirilmiş yerel killer karşılaştırılmıştır.

Tlos Antik Kenti kil örneklerinin genel fiziksel yapılarına bakıldığında; yeşil renkli, bol organik ve karbonat malzeme/çakıl içerdiği görülmektedir. Tlos seramiği ve bölge killeri CaO'ce zengindirler. Bu durum oksidasyon ortamında pişen killerin renginin açılmasına yol açmaktadır. Diğer en önemli farklılık, Tlos seramiklerinde Ni içeriği düşüktür. Yapılan karşılaştırmada kil özellikleri bakımından yerel kil ile ortaklık gösteren numuneler için "lokal" tanımlaması yapılmıştır.

Tlos Antik Kenti lokal seramiği, tane boyu 2 mm. ve altında olan ince taneli yapıya sahiptir. Seramiğin genel dokusu kum yoğunluklu kilden oluşurken, içeriğinde katkı oranları ve boyutları değişen kil toprakları, kuvars ve kaya kırıntıları (kumtaşı, kireçtaşı) da bulunmaktadır. Kil topraklarının içinde kum boyutunda kuvars parçaları vardır. Bu durum kuvars tanelerinin doğal kil içerisinde de bulunduğunu ve kil matrikste kumlu görünümün doğal olduğuna işaret etmektedir. Yerel kil içerisindeki kumtaşı parçalarında karbonatlaşma gözlenmektedir. Bu kumtaşının kendi dokusundan kaynaklı oluşan karbonatlaşmalar, kumtaşlarının çevresinde gelişmiş ikincil kalsit mineralleri ve seramik içerisindeki karbonat kaya kırıntıları yüksek sıcaklıklarda pişme

sonucunda kimyasal tepkimeye girerek kireç yoğunluklu bir doku oluşturmaktadır. Kireç daha sonra su ile reaksiyona girerek seramikte patlamalara neden olmaktadır. Seramiklerin iç ve dış yüzeylerindeki gözeneklerin temel nedeni de budur. Ayrıca tane boyu bir milimetreden küçük kireç katkılı seramiklerde ise kireç, kendi çevresindeki kil dokusuna nüfuz ederek seramiğin rengini açmaktadır.

Tlos kazılarında ele geçen seramikler oldukça heterojendir. Özellikle bölgeyi temsil ettiği düşünülen tuğla-kiremit tarzında kullanılmış seramikler (yer yer yüksek sıcaklık nedeniyle erimiş) açık pembe-krem renklidir. Dokusal olarak içerisinde koyu kırmızı renkli seramik kırıntularına benzeyen parçalar da bulundurmaktadır.

Analiz çalışmaları sonucunda 68 numuneden 16 tanesi “lokal” olarak değerlendirilmiştir. Lokal kil özellikleri gösteren 2 örnek yerel üretimin zaten belirgin göstergesi olan hatalı pişim nedeniyle amorf hale gelmiş; biri tiyatrodan diğeri Köytarlası mevkiinde bulunmuş iki parçadır. Diğer örneklerin 3 tanesi ise stadyum alanı kazılarından seçilen parçalardır. Bunlar Geometrik Dönem form ve bezeme özellikleri gösteren örnekler olup bu seramiklerin de yine yerel kil ile üretildiği anlaşılmıştır. Geometrik Dönem’de bölge genelinde ve hatta “Güney Batı Anadolu Yerel Seramiği” adı altında genellenen malzeme grubu için artık bir üretim merkezi önerisi ortaya atmak mümkün olmuştur. Bunlardan başka 5 tane Hellenistik/Roma Dönemi *pithosu*, 4 tane Hellenistik/Roma Dönemi lekanesi, 1 tane Roma Dönemi kâsesi, bazilikadan seçilmiş 2 kiremit ve 1 tane de tuğla parçası değerlendirilmiştir. Bu veriler şimdilik en azından kent ve çevresinde *pithos* ve lekane gibi iki yeni yerel seramik formunun üretimini ortaya koymaktadır.

VI. EPİGRAFI ARŞİVİNİN OLUŞTURULMASI

Recai TEKOĞLU

Ertan YILDIZ

Tlos Antik Kenti yazıtlarının belgelenerek arşivlenmesi amacıyla üç yıldır yoğun çalışılmaktadır. Öncelikle daha önce yayınlanmış yazıtların tespitine yönelik bir çalışma yapılmıştır. Bu yazıtlar büyük oranda derlenmiştir. Ancak

henüz ulaşılamayan yazıtlar da mevcuttur. Bu yazıtların bazılarının müzeye ya da özel koleksiyonlara gittiği tespit edilmiştir. Bazı yazıtların küçük fragmanlardan oluşması bugün yerlerinin tespit edilmesini engellemektedir. Diğer yandan kazılar ya da araştırmalar esnasında tespit edilen yeni buluntular da belgelenerek arşivlenmeye başlanmıştır (Resim: 13).

2014 yılı epigrafi araştırmaları kapsamında öncelikli olarak kazievi deposunda bulunan yazıtların bilgi fişleri oluşturulmuştur. Her bir yazıt parçası tek tek resimlenerek ölçüleri, tanımı ve okuma bilgileriyle birlikte değerlendirilmiştir. Bu esnada önemli tespitler de yapılmıştır. Örneğin TAM II 578 olarak bilinen ünlü Opramoas'ı onurlandıran stelin yeni birleşme parçaları ortaya çıkarılmıştır. Tlos Antik Kenti'nde bugüne kadar iki anıtın Opramoas adına dikilmiş olduğu yazıtlarla belgelenmiştir. Ancak kazievi deposunda bulunan parçalar incelendiğinde Opramoas'ı onurlandıran üçüncü bir yazıtın varlığı da tespit edilmiştir. Diğer yandan tiyatro, büyük hamam, bazilika ve stadyum alanında ele geçen çeşitli yazıt parçaları da paleografi ve içeriklerine göre değerlendirilmiştir.

2014 yılı epigrafi çalışmaları arasında özellikle tiyatrodaki yürütülen araştırmalar öne çıkmaktadır. Tiyatrodaki çalışmalarda çeşitli ölçülerdeki fragmanların yanında Gaius Iulius Fronto ve Gaius Iulius Nigrinus'un adlarının geçtiği yazıt blokları hem molozlar arasında hem de oturma sırasının altında devşirme malzeme olarak tespit edilmiştir. Bunlardan başka bazilikada da bazı yeni yazıt parçaları lokalize edilmiştir. Ancak bu örnekler yapıda devşirme malzeme olarak kullanılmıştır. Kent surlarındaki temizlik çalışmaları sonrasında özellikle bastion duvarlarında 3 adet yazıt tespit edilmiştir. Yapılan ön incelemeler bunların daha önce yayınlanmadığını göstermiştir. Bastion duvarında tespit edilen dördüncü bloğun ise bir oyun taşı olduğu anlaşılmıştır.

2014 yılı epigrafi araştırmalarının önemli tespitlerinden biri de 5 satırlık bir Likçe yazıtlı bloğun küçük hamamın hemen güneyinde tespit edilmiş olmasıdır. Sözkonusu blok iki ayrı yazıtta ait epigrafik izler taşımaktadır. Yapılan incelemeler sonucunda iki yazıtın da paralel olduğu ve TL 28 olarak bilinen daha önce yayınlanmış yazıtla birlikte bir üçleme oluşturduğu anlaşılmıştır. Bu yazıtların durumu ve buluntu alanının özelliği burada özgün bir Likya mimarisinin söz konusu olabileceğini düşündürmektedir.

VII. DOĞAL VE KÜLTÜREL PEYZAJ ÇALIŞMALARI

Zühal KAYNAKÇI ELİNÇ

Tlos Antik Kenti'nin doğal ve kültürel peyzajının araştırılması amacıyla son üç yıldır çevrede yoğun incelemeler yapılmaktadır. Bu bağlamda Tlos Antik Kenti ve teritoryumu içerisinde kalan hem doğal hem de insan etkili dokunun belirlenmesi amaçlı araştırmalar değişik zaman dilimleri ve seviyelerde gerçekleştirilmektedir. Bugüne kadar farklı kategorilerde çok sayıda bitki türü tespit edilmiştir. Arkeolojik yapılar üzerinde bulunan bitkiler ve doğada bulunan örnekler olmak üzere iki grup halinde incelenen bitki türlerinden önce örnekler alınmış, fotoğraflama çalışmaları ardından kurutma kâğıtları içerisinde kurutulup arşivlenmiştir. Daha sonra ise teşhis çalışmaları yapılmıştır. Çalışmaların diğer bir etabı bölgedeki ağaç türleri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Anıt ağaçlar kapsamına girebilecek ve koruma altına alınması gereken örneklerin lokalizasyonu belirlenerek envanter fişleri oluşturulmuştur (Resim: 14). Kültürel peyzaj ayağında ise bölgenin eğitim ve nüfus durumu ele alınmıştır. Tlos Antik Kenti ve teritoryumu sınırları içerisinde yer alan köy yerleşimlerinin demografik yapısına yönelik gerçekleştirilen kültürel peyzaj araştırmalarında eğitim, nüfus ile ekonomik yapıya bağlı olarak iç ve dış göç oranları belirlenmiştir. Ayrıca bölgede yürütülen tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin şekillendirdiği ekonomik koşulların köylerdeki demografik yapıyı ne yönde etkilediği de tespit edilmeye çalışılmıştır.

VIII. DEPO ÇALIŞMALARI

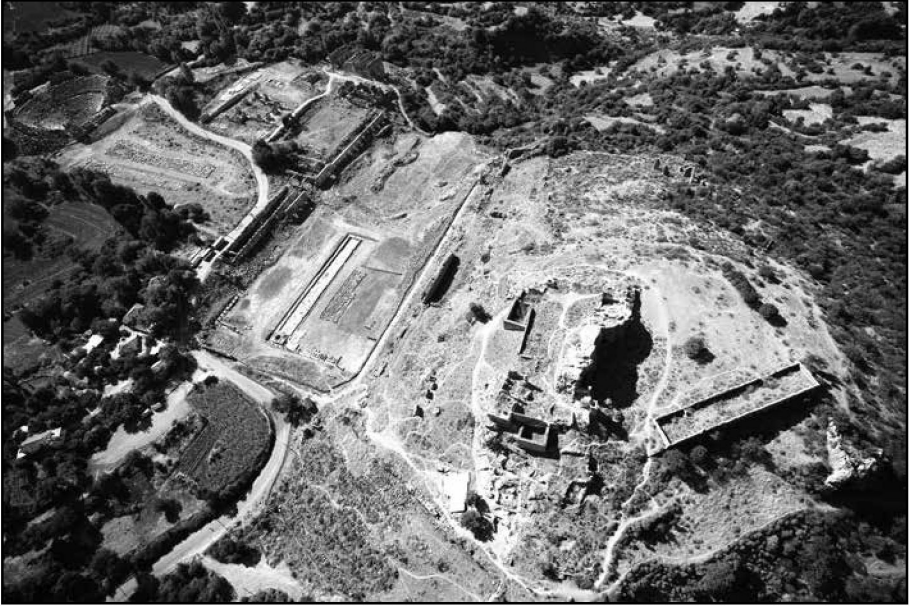
Bilsen ÖZDEMİR

Tijen YÜCEL

2005-2012 yılları arasında Tlos Antik Kenti'nde yürütülen kazı çalışmalarına ait etütlük değerdeki eserler Fethiye Müzesi'nden kazievi deposuna getirilmiş, ancak eserlerin tasnif edilmesi ve düzenlenmesi uzun zaman alacağından söz konusu çalışmalar kazı sezonuna bırakılmıştır. 2014 yılı kazı sezonunun açılması ile birlikte arkeolojik eser deposu düzenleme ve envanterleme çalışmalarına başlanılmıştır (Resim: 15). İlk olarak büyük ve küçük depo olmak üzere iki ana bölümden oluşan arkeolojik eser deposu envanterleme ve

yerleştirme sisteminde doğacak herhangi bir karışıklığı önlemek amacıyla her iki depoda bulunan ana raflar küçük depodan başlamak üzere 1'den 18'e kadar numaralandırılmıştır. Bununla birlikte her bir raf yatayda harfle, düşeyde numarayla kodlanmıştır.

Depoların daha iyi bir yerleştirme düzeninde kullanılması amacıyla büyük depoya taş, metal, cam, küçük buluntular ve sikke buluntuları; küçük depoya ise seramik buluntuları yerleştirilmiştir. Ayrıca bu düzen içerisinde depoya konan eserler tek bir envanter dosyasında toplanmış; buna karşın sikke envanteri ise ayrı bir dosyada yapılmıştır. Envanterleme sistemi için arama ve ekleme kolaylığı sunan FileMaker programı tercih edilmiştir. Bu program içerisinde her bir buluntu için Eser No, Depo Yeri, Eser Adı, Malzemesi, Buluntu Yılı, Buluntu Yeri/Seviyesi, Ölçü, Tanım, Tarih, Açıklama ve Literatür maddeleri oluşturulmuş ve ayrıca her eserin yanına fotoğrafları da eklenmiştir. Envanterleme sistemindeki düzenlemenin yanında eserler niteliklerine göre sınıflandırılmış ve bunlar lejantlarla belirtilmiştir. Ayrıca bu lejantlar FileMaker programında arama kolaylığı sağlamak amacıyla Eser No açıklamasının yanında belirtilmiştir. Arkeolojik eser deposu lejantları: Ahşap Eser: AE; Cam Eser: CE; Epigrafik Eser: EP; Fresko: FR; Kemik Objeye: KO; Küçük Taş Eser: KTE; Küçük Taş Objeye: KTO; Metal Eser: ME; Mimarî Taş Eser: MTE; Mozaik: MO; Plastik Eser: PE; Pişmiş Toprak Objeye: PTO; Seramik: SR; Terrakota: TR; Takı: TA şeklindedir. Bu sistem içerisinde FileMaker programına girilen tüm eserlere yeni bir envanter numarası verilmiştir. Eski etüdük eser numaraları ise kontrol amaçlı açıklama kısmına yazılmıştır. Böylelikle geçmişe dönük kayıt numarası aramalarına da imkan sağlanmıştır.

Resim 1: Tlos Antik Kenti genel görünüm.

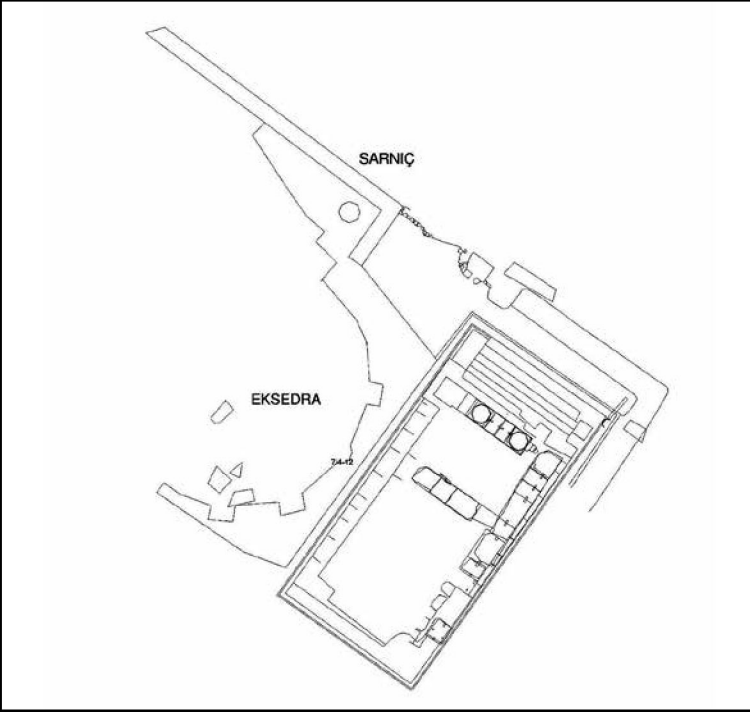
Resim 2: Stadyum alanı.

Resim 3: Stadyum alanı Arkaik Dönem ve öncesi yerleşim kalıntıları.

Resim 4: Stadyum alanı Arkaik Dönem ve öncesi seramik buluntuları.

Resim 5: Kronos Tapınağı.

Resim 6: Kronos Tapınağı ön alanı.

Resim 7: Kent Bazilikası güney transept.

Resim 8: Kent Bazilikası apsisi ve öntü.

Resim 9: Kent Bazilikası apsis önü mozaik döşeme.

Resim 10: Kent Bazilikası şapel.

Resim 11: Tiyatro orkestrası.

Resim 12: Tiyatro orkestrası ve parapet duvarı.

Resim 13: Epigrafi çalışmaları: Kazievi deposu.

Resim 14: Doğal ve kültürel peyzaj çalışmaları: Anıt ağaç belgeleme.

Resim 15: Depo düzenleme ve envanter çalışmaları.